

Avizul Comitetului Economic și Social European privind Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – Consolidarea și concentrarea cooperării internaționale a UE în domeniul cercetării și al inovării: o abordare strategică

COM(2012) 497 final

(2013/C 76/08)

Raportor: **dl Gerd WOLF**

La 14 septembrie 2012, în conformitate cu articolul 304 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Comisia Europeană a hotărât să consulte Comitetul Economic și Social European cu privire la

Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor - Consolidarea și concentrarea cooperării internaționale a UE în domeniul cercetării și al inovării: o abordare strategică

COM(2012) 497 final.

Secțiunea pentru piața unică, producție și consum, însărcinată cu pregătirea lucrărilor Comitetului pe această temă, și-a adoptat avizul la 8 ianuarie 2013.

În cea de-a 486-a sesiune plenară, care a avut loc la 16 și 17 ianuarie 2013 (ședința din 16 ianuarie), Comitetul Economic și Social European a adoptat prezentul aviz cu 133 voturi pentru, 1 vot împotriva și 2 abțineri.

1. Rezumat

1.1 Succesul cercetării și inovării este decisiv pentru competitivitatea Europei pe scena globală, deci pentru asigurarea bazei locurilor de muncă, serviciilor sociale și bunăstării. Programul Orizont 2020 include măsurile de sprijin din partea UE prevăzute în acest sens și imperios necesare. Cooperarea internațională cu partenerii din state terțe este un element component al acestor măsuri.

1.2 Ea are numeroase efecte pozitive asupra progreselor înregistrate în domeniul cercetării și inovării de către partenerii implicați și asupra înțelegerii între popoare.

1.3 Utilitatea sa pentru Europa depinde însă în mod decisiv de atractivitatea spațiului european de cercetare, precum și de prestigiul și performanța diferitelor universități, institute de cercetare și întreprinderi europene, inclusiv IMM-uri. Realizarea condițiilor prealabile necesare de către partea europeană ține de obiectivele centrale ale STRATEGIEI EUROPA 2020.

1.4 Prin urmare, având în vedere criza financiară și economică actuală, este cu atât mai imperios necesar să se impună o politică de sprijin anticiclică europeană și să se consolideze Spațiul european de cercetare, bazele acestuia și dimensiunea sa internațională prin toate măsurile financiare și structurale, astfel încât să devină atractiv și să nu fie afectat de reduceri. Bugetul pentru ORIZONT 2020 nu poate fi utilizat ca monedă de schimb pentru soluționarea unor conflicte de interese din alte domenii.

1.5 Obiectivul principal al acordurilor-cadru cu statele partenere trebuie să fie asigurarea unor „condiții egale” (*level playing field*), bazate pe drepturi și obligații reciproce. De altfel, nu trebuie restrânsă libertatea partenerilor participanți la cooperare prin reglementări europene mai mult decât este absolut necesar pentru impunerea intereselor europene. Creativitatea necesită spațiu de acțiune!

1.6 Conform principiului subsidiarității, acordurile de cooperare privind proiecte trebuie adoptate de părțile interesate care participă ele însele la proiectul de cooperare respectiv sau care sunt răspunzătoare de acesta în calitate de organizații.

1.7 Marile infrastructuri de cercetare și proiecte demonstrative pot depăși capacitatea de producție, precum și potențialul de utilizare al unui singur stat membru - și poate chiar și ale UE în ansamblul său - făcând necesară, după caz, participarea directă a Comisiei.

1.8 Premisele succesului proiectelor de cooperare internațională sunt fiabilitatea, continuitatea și gestionarea rezervelor pentru situații neprevăzute în cursul întregii perioade de derulare. În acest scop sunt necesare măsuri de precauție speciale. În plus, trebuie garantată și promovată mobilitatea suficientă a specialiștilor implicați.

1.9 Cooperarea internațională nu este un scop în sine: ea aduce laolaltă forța de muncă și trebuie să se justifice prin valoarea adăugată scontată. Această cooperare nu trebuie să devină un instrument politic al politicii externe a Comisiei.

1.10 Laitmotivul trebuie să fie interesul propriu al UE, precum și consolidarea Spațiului european de cercetare și a forței de inovare europene. De aceea cooperările finanțate din fonduri europene cu parteneri din state aflate încă în curs de dezvoltare ar trebui finanțate de preferință din bugetele prevăzute pentru asistența pentru dezvoltare.

1.11 Pentru partenerii de cooperare europeni, faptul că nu există încă un brevet comun al UE pentru garantarea proprietății intelectuale reprezintă un dezavantaj economic decisiv. Comitetul face apel la Parlamentul European, Comisie și Consiliu să sprijine pe deplin inițiativa planificată privind adoptarea unui *brevet european cu aplicare uniformă* și să pună capăt în sfârșit blocajului. În acest context, trebuie să se introducă și la nivel european o *perioadă de grație*.

1.12 Informațiile privind punerea în aplicare a abordării strategice trebuie obținute fără a introduce noi instrumente, de exemplu din datele colectate pentru *semestrul european*.

2. Rezumatul Comunicării Comisiei

2.1 În comunicare sunt prezentate temeiurile, obiectivele strategice și unele proceduri ale cooperării internaționale în domeniul cercetării, dezvoltării și inovării. Prin aceasta se înțelege cooperarea cu partenerii din afara UE.

2.2 Obiectivele numite sunt:

- a) **Consolidarea excelenței și atractivității Uniunii în domeniul cercetării și inovării, precum și a competitivității sale economice și industriale** – prin accesul la surse externe de cunoștințe, prin atragerea de talente și de investiții în Uniune, prin facilitarea accesului la piețe noi și emergente și convenind asupra unor practici comune pentru desfășurarea activităților de cercetare și exploatarea rezultatelor;
- b) **Abordarea provocărilor societale globale** – prin dezvoltarea și implementarea mai rapidă a unor soluții eficiente și prin optimizarea utilizării infrastructurilor de cercetare;
- c) **Susținerea politicilor externe ale Uniunii** – prin realizarea unei coordonări strânse între politicile de extindere, de vecinătate și de comerț, politica externă și de securitate comună (PESC), politica privind ajutorul umanitar și politica de dezvoltare și prin integrarea cercetării și inovării într-o formulă cuprinzătoare de acțiune externă.

2.3 Noua abordare strategică pentru cooperarea internațională în domeniul cercetării și inovării trebuie să fie determinată de următorii factori:

- deschiderea completă a programului „Orizont 2020” pentru participanți din țări terțe, astfel încât cercetătorii europeni să poată coopera cu cei mai buni oameni de știință de la nivel mondial;
- cooperarea internațională la nivelul de amploare și profunzime necesare pentru optimizarea impactului;
- elaborarea unor foi de parcurs multianuale pentru cooperarea cu țările și regiunile partenere importante;
- consolidarea parteneriatului între Comisie, statele membre și actorii relevanți;
- promovarea în practică a unor principii comune pentru cooperarea internațională în domeniul cercetării și inovării;
- consolidarea rolului Uniunii în organizațiile internaționale și în forumurile multilaterale;
- îmbunătățirea implementării, guvernantei, monitorizării și evaluării.

3. Observațiile generale ale Comitetului

3.1 Succesul cercetării și inovării este decisiv pentru competitivitatea Europei pe scena globală, deci pentru asigurarea bazei locurilor de muncă, serviciilor sociale și bunăstării. Programul Orizont 2020 include măsurile de sprijin din partea Comisiei Europene prevăzute în acest sens și imperios necesare. Cooperarea internațională este un element component al Programului ORIZONT 2020.

3.2 Cooperarea internațională în domeniul cercetării și inovării are numeroase efecte pozitive asupra progreselor înregistrate în acest domeniu de către partenerii implicați și asupra înțelegerii între popoare. Acest lucru nu este valabil doar în interiorul Spațiului european de cercetare, ci și la nivel global și astfel pentru tematica examinată aici. Comitetul reiterează recomandările sale anterioare cu privire la această temă ⁽¹⁾.

(1) A se vedea în acest sens JO C 306, 16.12.2009, p. 13.

3.3 Conform acestora, Comitetul salută noua comunicare a Comisiei și sprijin în esență obiectivele și argumentele sale.

3.4 Pozițiile de negociere adoptate de UE la lansarea unor parteneriate, precum și utilitatea cooperării internaționale pentru UE depind în mod decisiv de atractivitatea Spațiului european de cercetare, precum și de prestigiul și performanța diferitelor universități și institute de cercetare europene, precum și de forța de inovare a întreprinderilor, a inclusiv IMM-urilor.

3.5 Realizarea condițiilor prelabile necesare de către partea europeană ține de obiectivele centrale ale STRATEGIEI EUROPA 2020. Prin urmare, având în vedere criza financiară și economică actuală, este cu atât mai imperios necesar să se impună o politică de sprijin anticiclică europeană, adică să nu se efectueze reduceri în acest domeniu, ci să se consolideze Spațiul european de cercetare, bazele acestuia și dimensiunea sa internațională prin toate măsurile financiare și structurale, încât să devină atractiv. Tocmai de aceea, bugetul pentru ORIZONT 2020 trebuie să fie dotat cu fonduri cel puțin la nivelul propus de Comisie. Prin urmare, Comitetul își repetă solicitarea adresată de mai multe ori Parlamentului European și Consiliului de a nu permite niciun fel de limitări în acest sens și de a nu utiliza acest buget ca monedă de schimb pentru soluționarea conflictelor de interese din alte domenii.

3.6 Cercetarea și inovarea de succes nu se dezvoltă în toate statele membre în aceeași măsură. Comitetul repetă solicitarea pe care a adresat-o deja de mai multe ori de a elimina cât mai repede acest dezavantaj în acele state membre din Spațiul european de cercetare care în prezent nu dispun de institute de cercetare și de creuzete de inovare la nivel de excelență, cu ajutorul fondurilor structurale și de coeziune, precum și de a permite apariția unui număr suficient de cercetători de vârf și a unui antreprenoriat inovator cu ajutorul unei politici economice și de sprijin de succes. Doar în acest mod se poate realiza conceptul util de „conectare a excelenței” (*Teaming of Excellence*)⁽²⁾. În consecință, Comitetul face apel la toate statele membre (și, în măsura în care este implicat, și la sectorul privat) să îndeplinească în sfârșit obiectivele Strategiei de la Lisabona care acum sunt incluse și în Strategia Europa 2020 și să investească 3 % din PIB în cercetare și dezvoltare.

3.7 Obiectivul declarat al Comisiei este „deschiderea completă a programului «Orizont 2020» pentru participanți din țări terțe, astfel încât cercetătorii europeni să poată coopera cu cei mai buni oameni de știință de la nivel mondial”. Această posibilitate există⁽³⁾ bineînțeles de multe

decenii și este utilizată intensiv. Prin urmare, Comisia ar trebui să prezinte mai clar situația de pornire. Ea ar trebui să explice prin ce noi mijloace dorește să obțină noi libertăți în acest domeniu și în ce constau acestea, ce noi permisiuni trebuie acordate și ce elemente noi trebuie sprijinite.

3.8 Comisia propune ca măsuri de sprijin importante pentru o cooperare internațională de succes încheierea unor acorduri-cadru cu potențialele state partenere. În opinia Comitetului, ar trebui să fie vorba în primul rând de statele industrializate performante, de succes și deosebit de favorabile inovării. Acordurile-cadru ar trebui să asigure – în mod analog acordurilor de liber schimb – în primul rând „condiții egale” (*level playing field*), bazate pe drepturi și obligații reciproce. De altfel, nu ar trebui restrânsă libertatea partenerilor de cooperare prin reglementări europene mai mult decât este absolut necesar pentru impunerea intereselor europene.

3.9 Acordurile-cadru trebuie să evite toate opiniile și influențele care nu au legătură cu subiectul lor și să permită suficientă flexibilitate și marjă de manevră pentru a se putea încheia contracte care să fie adaptate cât mai bine cazurilor individuale și situației inițiale a acestora. Creativitatea necesită spațiu de acțiune!

3.10 Fiabilitatea și continuitatea suficiente și gestionarea rezervelor pe durata întregii perioade de derulare a proiectelor de cooperare sunt deosebit de importante. Aceasta este o sarcină pretențioasă care necesită garanții speciale.

3.11 Conform principiului subsidiarității, acordurile de cooperare trebuie adoptate de părțile interesate care participă ele însele la proiectul de cooperare respectiv sau care sunt răspunzătoare de aceste în calitate de organizații.

3.12 Comisia la rândul său ar trebui să fie implicată direct doar în cazurile în care potențialul unui singur stat membru, al unei firme sau al unei singure organizații de cercetare individuale este insuficient, de exemplu în cazul marilor proiecte tehnico-științifice; în astfel de cazuri însă ea ar trebui, de asemenea, să poarte răspunderea. Comitetul reamintește⁽⁴⁾ că în special marile infrastructuri de cercetare și proiecte demonstrative pot depăși capacitatea de producție, precum și potențialul de utilizare al unui singur stat membru - și poate chiar și ale UE în ansamblul său - și prin urmare este necesară, după caz, participarea mai extinsă a Comisiei.

⁽²⁾ A se vedea de exemplu Peter Gruss în *MaxPlanckForschung* 3/12, p. 6, ISSN 1616-4172.

⁽³⁾ A se vedea în acest sens deja JO C 306, 16.12.2009, p. 13, punctul 3.2.

⁽⁴⁾ A se vedea în acest sens în special JO C 181, 21.6.2012, p. 111, punctul 4.3.1.

3.13 În plus, cele mai multe forme de cooperare internațională se derulează prin intermediul contactelor personale între cercetători, grupe de cercetători, întreprinderi, inclusiv IMM-uri, și organizații de cercetare, așa cum se stabilesc și se cultivă acestea în mod tipic la conferințele și expozițiile de specialitate internaționale. Aceste procese de autoorganizare trebuie identificate, recunoscute, utilizate și promovate în mod mai clar. Comitetul regretă faptul că recomandările sale repetate în acest sens nu au s-au bucurat de o reacție vizibilă din partea Comisiei.

3.14 Mobilitatea suficientă a specialiștilor care participă la proiectele de cooperare este o premisă a succesului. Comisia ar trebui să dezvolte acest aspect, eventual în mod analog cu reglementările și modelele de promovare ale mobilității intra-europene.

3.15 Comitetul este îngrijorat de faptul că (în conformitate cu punctul 5 al comunicării Comisiei) cooperarea internațională s-ar putea transforma într-un scop politic în sine sau într-un instrument al politicii externe a Comisiei. Cooperarea nu este un scop în sine, ci necesită eforturi suplimentare, care se justifică exclusiv prin extinderea și completarea cunoștințelor și aptitudinilor, precum și prin beneficiile rezultate din inovații. De aceea, proiectele de cooperare nu ar trebui să includă mai mulți actori decât cei care pot contribui la obținerea unei valori adăugate.

3.16 Nu este vorba doar de priorități în ceea ce privește distribuția fondurilor, ci și de sarcinile administrative. Deși se speră ca sarcinile administrative ale ORIZONT 2020 la nivel intraeuropean să poată fi reduse prin măsurile anunțate de simplificare⁽⁵⁾, acestea reclamă în continuare o parte importantă a forței de muncă a oamenilor de știință și cercetătorilor. Completarea lor printr-o cooperare la nivel global supusă probabil unor proceduri prea formale ascunde riscul unei noi amplificări a birocrăției.

3.17 Un alt motiv de preocupare se referă la utilizarea resurselor financiare din păcate încă prea reduse ale ORIZONT 2020. În măsura în care ele sunt canalizate către țări terțe din afara UE, sunt sustrate automat utilizării în Spațiul european de cercetare. În acest context este necesară în orice caz o prioritizare atentă, și în ceea ce privește nevoia considerabilă de recuperare a decalajelor între statele membre ale UE. De aceea, astfel de cooperări, care au în principal caracterul unei asistențe pentru dezvoltare, trebuie promovate de preferință din bugetele prevăzute pentru asistența pentru dezvoltare.

3.18 În comunicarea Comisiei a fost tratată și chestiunea proprietății intelectuale, aceasta fiind considerată drept

argument în favoarea unei abordări „europene”. În măsura în care este implicată cercetarea fundamentală, este vorba în primul rând de recunoașterea priorității temporale a unei noi descoperiri sau cunoștințe. Dar deja în stadiul de tranziție către punerea în aplicare se pune bineînțeles și întrebarea privind brevetabilitatea unei eventuale inovații.

3.19 Aici se află de decenii un punct slab al Europei: nu există un brevet comun al UE. Aceasta înseamnă pentru toate întreprinderile și în special pentru IMM-urile din UE fie multiplicarea costurilor în comparație cu partenerii lor de cooperare din afara Europei (de exemplu din SUA), fie chiar renunțarea la un brevet, deci pierderea protecției prin brevet. Comitetul face apel la Parlamentul European, Comisie și Consiliu⁽⁶⁾ să sprijine pe deplin inițiativa planificată pentru viitorul apropiat privind adoptarea unui *brevet european cu aplicare uniformă* și să pună capăt în sfârșit blocadei. El salută rezoluțiile referitoare la această chestiune ale Parlamentului European⁽⁷⁾. În acest context, trebuie să se introducă și la nivel european o *periodadă de grație*⁽⁸⁾.

3.19.1 Mai mult, reglementările privind proprietatea intelectuală în cazul inițiativelor tehnologice comune (Joint Technology Initiatives) cu ramificații internaționale trebuie discutate și examinate încă o dată.

4. Observații specifice ale Comitetului

4.1 Conform propunerii Comisiei, lista țărilor care pot fi luate în considerare pentru o finanțare automată trebuie limitată prin completarea criteriului de selecție bazat exclusiv pe VNB-ul pe cap de locuitor, printr-un criteriu suplimentar bazat pe întregul PIB, astfel încât țările situate deasupra unui anumit prag să fie excluse.

4.1.1 În opinia Comitetului, această chestiune ar trebui tratată în mod diferențiat. Criteriul primar pentru finanțarea de către UE a cooperării cu resortisanți selectați ai unor state terțe ar trebui să fie exclusiv interesul sau nevoia organizațiilor, întreprinderilor și IMM-urilor, ale oamenilor de știință și cercetătorilor din Europa de a obține know-how suplimentar printr-o astfel de cooperare. În prim plan trebuie să se afle promovarea Spațiului european de cercetare. Chiar dacă pentru un proiect este nevoie de un expert de vârf din țări cu un PIB mai înalt, sprijinirea sa ar trebui să fie posibilă doar atunci când nu există o altă posibilitate de a face uz de capacitățile și cunoștințele sale în interes european. Laitmotivul decisiv trebuie să fie interesul propriu al UE!

⁽⁶⁾ Consiliul Uniunii Europene, 23 iunie 2011 – 11328/11.

⁽⁷⁾ <http://www.europarl.europa.eu/news/ro/pressroom/content/20121210IPRO4506/html/Parlamentul-adopt%C4%83-legisla%C8%9Bia-privind-sistemul-unic-de-brevetare>

⁽⁸⁾ A se vedea în acest sens Avizul CESE pe tema „Accesul la informațiile științifice - investiții publice”, punctul 3.4. (A se vedea pagina 48 din prezentul Jurnal Oficial).

⁽⁵⁾ A se vedea în acest sens JO C 48, 15.2.2011, p. 129, punctul 1.2.

4.2 În opinia Comisiei sunt necesare informații obiective pentru transpunerea abordării strategice. Comitetul salută declarația orală a reprezentantului Comisiei conform căreia pentru colectarea și strângerea datelor statistice stipulate în comunicare nu sunt prevăzute eforturi suplimentare, Comisia trebuind să recurgă la resursele deja existente. Comitetul recomandă să se utilizeze, de exemplu, datele colectate în cadrul semestrului european ⁽⁹⁾, pentru a evita sarcinile suplimentare pentru întreprinderi și cercetători.

Bruxelles, 16 ianuarie 2013

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Staffan NILSSON

⁽⁹⁾ http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/index_en.htm